

УДК 78.087.6(73)«19»:793.3(477)«20»

КВІТКА ЦІСИК: ХОРЕОГРАФІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТВОРЧОСТІ

Кундис Р.Ю., Кіптілова Н.В., Домазар С.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

*«Квітка була хороша, метка, проворна, цікава, доброзичлива, щира...
Видно, що американське життя мало свій відбиток,
а от родинний момент – ця українська ментальність – у неї зберігся»
(Олександр Горностай)*

В статті здійснено опис творчої індивідуальності Квітки Цісик і досліджено вплив її творчості на виток хореографічного мистецтва України. Наведено огляд публікацій, у яких розглядається творча постать співачки. Проаналізовано образ Квітки Цісик та перенесено його в хореографічний простір.

Ключові слова: Квітка Цісик, лірика, патріотизм, Україна, хореографічне мистецтво, культурна спадщина, творча постать.

Постановка проблеми. Упродовж 1990-х рр. помітно зросло зацікавлення життям та діяльністю яскравих постатей у галузі мистецтва, біографічні матеріали яких тривалий час спотворювалися тенденційними оцінками або замовчувалися взагалі. Саме тому, дослідження актуальне, адже вперше здійснено опис найважливіших аспектів життєвого і творчого шляху Квітки Цісик, які є культурною спадщиною для теперішніх поколінь, які мають важливе значення і є дотичними до розвитку української культури та сучасного хореографічного мистецтва; в статті продемонстровано патріотизм Квітки Ці-

сик через збереження української ідентичності за межами країни; стаття актуальна тим, що розширює людське світосприйняття крізь призму творчості Квітки Цісик.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. За основу статті взято інтернет-ресурси, відео матеріали та інтерв'ю з Квіткою Цісик. Творчі постаті, які досліджували особистість і скарбницю Квітки або були дотичні до співачки – це В. Мішалов (вперше привіз до Києва платівку Квітки Цісик), О. Горностай (керівник музичного ансамблю «Червона рута»), О. Мельник (брав інтерв'ю у двоюрідної сестри Квітки – Марти

Качмар-Цісик). Усі вони, так чи інакше, працювали над дослідженнями української культури, вивчали її прояви та вплив різноманітних чинників на процес її розвитку.

Мета статті: здійснити опис найважливіших аспектів життєвого і творчого шляху Квітки Цісик та визначити їх безпосередній вплив на українську творчу спадщину.

Формулювання цілей статті: дослідження та аналіз впливу творчості Квітки Цісик на формування української свідомості шляхом використання її здобутків у хореографічному мистецтві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Один із дослідників теоретичних принципів мистецтва В. Модзалевський у своїй статті «Основні риси українського мистецтва» зазначає: «Кожний нарід має своє мистецтво, тісно зв'язане з самою суттю його національного обличчя... тому і український нарід, як тільки він виступив на арені історії, мав своє мистецтво, яке відповідало його народному духові» [4, с. 4]. Тим самим дослідник стверджує про самобутність українського мистецтва, якому був притаманний національний архетип – оригінальний та потенційно творчий.

Окрім цього для українського мистецтва була і залишається характерна ознака – спадкоємність поколінь, зокрема: збереження та розповсюдження традицій, а водночас і їх невинний розвиток та інтерпретація у сучасних умовах. В історії вітчизняної творчості відзначаються постаті видатних митців, які зберігали та примножували надбання національного мистецтва. Серед них виокремлюється особистість легендарної американської співачки українського походження – Квітки Цісик, котра, вкладаючи в кожну пісню частинку своєї душі і беручи за основу минуле та сучасне життя українців, стає не абияким ліричним та творчим здобутком національного мистецтва в європейському культурному контексті.

У сучасному хореографічному просторі, ... коли ... для ... українського танцювального мистецтва необхідним є збереження національної ідентичності, набуває актуальності не тільки вивчення досягнень минулих поколінь, а і їх використання як джерельної бази й збагачення у нових умовах. У зв'язку із цим слід звернутися до ліричної спадщини та й до самої постаті Квітки Цісик та визначити, як за допомогою балетмейстерських та режисерських прийомів втілити образ Квітки в хореографічній композиції.

У книжці О. Мельника зазначено, що Квітка Володимирівна Цісик народилася 4 квітня 1953 р. у Квінсі (Нью-Йорк, США) у сім'ї післявоєнних емігрантів із Західної України Іванни та Володимира Цісиків [3].

Як зазначає сама Квітка Цісик: батько мріяв, щоб донька була скрипалькою, тому коли вона закінчила школу, вступила до державного університету Нью-Йорка на клас скрипки. На жаль, чи, може, на щастя, скрипалькою не стала. Не вийшло реалізувати себе і в ролі балерини, хоч мала на це добрі природні дані, і не даремно її взяла до своєї школи уславлена балерина Рома Прийма. Будучи ще дівчинкою співала в хорі, в якому співав майбутній ідол американської поп-музики Майкл Джексон. Проте вона кинула університет, балет і була прийнята в Mannes

School of Music, де під керівництвом хранителя віденської оперної традиції професора Себастьяна Енгельберга отримала знання з вокалу та відшліфувала свій голос – колоратурне сопрано. У той час Квітці пророкували майбутнє оперної зірки, але нею дівчина також не стала [6].

Будучи вже знаною в багатьох колах, як стверджують інтернет-ресурси, Квітка обирає собі псевдонім Кейсі (Касеу – за першими літерами її імені та прізвища, К. С.). Її починають навпереліб запрошувати до роботи над своїми альбомами поп- та рок-зірки (Майкл Болтон, Боб Джеймс, Лінда Ронстад, Роберта Флек, Девід Санборн, Карла Саймон, Мікіо Масуо, Квінс Джонс).

Крім українських пісень Квітка Цісик виконувала заголовні пісні у фільмах, виступала на американському телебаченні; співала в Гентській опері (Бельгія). Дуже швидко вона стала однією з найбільш високооплачуваних виконавиць рекламних мотивів для радіо та телебачення. Її голос звучав у рекламних роликах таких брендів як Coca-Cola, American Airlines, Mr. Pibbs, Sears, JC Penney, Safeway grocery stores and Starburst candies. Жінка була найпопулярнішою виконавицею більшості рекламних джінглів у США. Ці джінгли зробили її відомою і багату жінкою [10].

У своєму інтерв'ю співачка розповідає, що з 1982 р. була єдиним і незмінним голосом компанії Ford Motors, і в подарунок отримувала кожну нову модель машини, яку випускала фірма. Автор та режисер роликів Brent Ramci говорив: «Я знімав її, здається, 6 разів для різних проєктів. У неї був фантастичний талант! Хоча її зріст був лише 4 фута 10 дюймів (1,47 м) її голос був найбільшим, який мені тільки доводилося чути». Обличчям і голосом фірми Квітка Цісик стала 1982 р. і була аж до початку своєї хвороби. Її голос слухали на всіх континентах, куди поставляла свою продукцію фірма. Співачку не чули тільки в нас...[7].

Проте для нас вона дорога іншим – двома невеликого формату дисками українських пісень, які на американському ринку не були й не могли бути комерційно вигідними, хоч на їх запис співачка витратила величезну суму грошей. Не знала, чи колись її пісні прорвуться через змонтовану Сталінін і його поплічниками залізну завісу і її почують на батьківщині – землі її предків. У 1980 р. вона записала свій перший альбом «Songs of Ukraine» («Пісні з України»), а у 1989 р. другий альбом, який отримав назву «Two Colors» («Два кольори»). Завдяки цим платівкам слухачі мали змогу торкнутись душі співачки, бо промовиста посвята зачепила кожного: «Присвячую поривам нескореного українського духу і його безнастанним змаганням по обох боках океану», а далі – продовження звернення до українства: «Ця збірка пісень є бажанням мого українського серця вплести радисні нитки в розшарпане життям поволотно, на якому вишита доля нашого народу» [7].

Квітка Цісик мала відзнаки, які утверджували її як небуденного митця в американському середовищі. У 1978 р. здобула нагороду «Оскар» і «Золотий Глобус» у номінації «Найкраща пісня до фільму» за виконання пісні у фільмі «You Light Up My Life» («Ти осяєєш моє життя»), а також була номінована на нагороду «Греммі» в категорії «Пісня року».

У книжці «Журавлі відлетіли», де есеї пишуть про Квітку Цісік та її рід розповідається, що Квітка Цісік мала унікальний тембр співачки, її дивно вишукана манера виконання полонили мільйони українців у всьому світі. Вона створювала не проекти-одноденки, а ПІСНЮ, яку треба співати, – а не «виконувати» або «показувати» [1, с. 250-251].

Разом зі своїм другим чоловіком, музикантом та інженером звукозапису Едвардом Раковичем вони жили в Централ Парку, в одному з найдорожчих районів Нью-Йорка. Еда неможливо було не помітити в шоу-бізнесі, адже на його студії записувалися зірки першої величини, такі як, скажімо, Мадонна. Він казав: «Я був свідком кожного ранку, як цей важкоатлет вокалу виснажував себе постійними вправами» [2].

Квітка Цісік – єдина справжня зірка українського походження з діаспори. Вона підняла українську пісню на новий рівень, зробивши дуже професійні записи з оркестром. Так якісно ніхто не робив записи навіть у Радянському Союзі, у неї дуже цікаві аранжування, які і зараз не часто можна почути серед зірок. Тож завдяки Квітці деякі композиції звучать особливо навіть зараз, хоча їм чимало років, так все ж слухачі їх сприймають по-сучасному! [9].

Сама Квітка мріяла заспівати наживо для українського слухача. Про це вона розповіла в єдиному, яке збереглось, україномовному інтерв'ю. «Я б дуже хотіла, і ми вже почали говорити, щоб приїхати з концертом в Україну. Я планую концерт в Україні. Мій чоловік мені на вушко вже нашіптує, що вже час на третю платівку (альбом), – розповіла в інтерв'ю Олександр Горностаю Квітка Цісік. – Я думала, може, записати платівку колискових пісень. Хоча, я ще не знаю. Може, це буде платівка модерних пісень з України» [5].

На початку 80-х рр. вона разом із матір'ю таки відвідала Україну – була у Львові та інших містах Західної України. Саме після тієї поїздки в її репертуарі з'явилися пісні Володимира Івасюка. І, як стверджують інтернет-ресурси, що кожна родина з українським корінням в Америці, Канаді має ці диски.

Хоча поняття діаспори зараз досить розширене, вже налічується багато поколінь від перших переселенців з України. Звісно, половина з них вже не говорять українською, але продовжують шанувати традиції, одягають вишиванки на Великдень, на Різдво. Коли Україна ще була радянською, люди тут і гадки не мали, хто така Квітка Цісік. Українці дізналися про співачку з боже-ственим голосом лише тоді, коли держава стала Незалежною [9].

Заспівати на теренах незалежної України Квітка Цісік завадила хвороба – рак грудей (через цю хворобу в 1994 р., померла мама Івана, в 2003 – старша сестра Марія) – розповідає Христина Лев («Журавлі відлетіли»). Не доживши п'яти днів до свого 45-річчя, співачка померла 29 березня 1998 р., залишивши в Америці сина Еді-Володимира Раковича та чоловіка Еда. Для українців вона лишила свій пісенний світ, в який вклала велику працю [3].

Спеціалісти за проведеною методикою здійснили підрахунок, і статистика показала, що

Квітку прослухали понад 22 млрд. людей – це у кілька разів більше ніж населення земної кулі.

В історії американської легкої музики про Цісік написано: «Голос, що звучить найчастіше у світі». Звідси виникає питання: як це підраховували? А відповідь у тому, що спеціалісти склали час ефірів, де звучав голос співачки, і помножили на приблизне число слухачів, так і вийшли на цифру, понад 22 млрд. [8].

Передчасна смерть 44-річної співачки шокувала як українську публіку, так і Американський континент. Не було жодної радіостанції, яка б не передала приголомшливу новину. «Дивний голос залишив світ живих – писала преса – Кейсі Цісік, що почала свою кар'єру як оперна співачка й володіла одним із найпопулярніших голосів, померла в Манхеттені». Унікальний тембр голосу й дивовижно вишукана манера виконання полонила мільйони слухачів. Її не просто слухали найбільше у світі, а й відчували магію та лікувальний ефект її голосу [6].

Так чому ж твори Квітки Цісік є цікавими для використання як джерельної бази в хореографії? Згідно з вищесказаним, відповідь знаходимо одразу: український мотив, взятий за основу її творів, навіть створюючись в Америці, україномовні тексти полонили душу як і українських меломанів, так і американських слухачів. Не менше значення має високий професіоналізм виконання всіх пісень та, звичайно ж, один з найвищих рівнів запису пісень, аранжування, яке можна рідко зустріти навіть сьогодні.

Шукаючи інформацію про те, чи використовував хтось пісні Квітки Цісік в хореографічному мистецтві, можна стверджувати, що такої інформації є обмаль. В 1990-х рр. майже кожен хореографічний колектив мав хоча б один сценічний номер на музику чи пісню Квітки. З того часу не змінилось те, що і тоді, і зараз жоден танцювальний фестиваль не обходиться без творів Квітки Цісік. Колективи обирають такі пісні для українських стилізованих хореографічних постановок, для джаз-фолькових композицій або фольк-модерну.

Трапляються тематичні постановки на лірично-патріотичну тему, але це все відбувається суто на рівні середніх шкіл, де виконують такі хореографічні композиції учні різного віку. Випускники часто створюють шкільні вальси під пісні, які виконувала в свій час Квітка, так як вони легкі для сприйняття і несуть глибокий зміст. Ставити хореографію на таку музику не є легким завданням, адже потрібно наповнити танець почуттями, а не виконувати різноманітні танцювальні схеми під музичний супровід.

В Україні організують творчі вечори на честь Квітки Цісік, запрошують відомих українських виконавців. Проте ці зустрічі несуть більше вокальний характер, і стає сумно від думки, що образ Квітки ще ніхто не брав за основу у своїх хореографічних виставах масштабного формату.

Хотілось би навести приклади танцювальних етюдів, замальовок та безсюжетних номерів, виконаних під голос Квітки Цісік, які нам вдалось знайти. На Благодійному гала-концерті, присвяченому пам'яті Квітки Цісік, Вокально-хореографічний дівочий ансамбль «Панночка» (м. Львів) станцював вальс під пісню «Місто спить» (музика:

Ігор Шамо, слова: Борис Палійчук). Балетмейстером цієї постановки є заслужений артист України – Володимир Городиський. В плані хореографії номер не є складний, танцювальна лексика – основні кроки вальсу в поєднанні з класичними рухами. Костюми звісно ж, наповнюють картинку, яку бачить глядач, попри те, що танець є безсюжетним. Думаю, що завданням колективу було доповнити дану пісню, додати їй сценічного забарвлення, щоб не лише задіяти слухові фактори глядача, а й візуалізувати образи [14].

Продовжуючи переглядати уривки Благодійного концерту, натрапляємо на ще один етюд цього танцювального колективу під пісню «Чуєш, брате мій» («Журавлі»). Цю стрілецьку пісню вважають народною, хоча слова написані Богданом Лепким. Мені сподобалась стилізація українського вбрання на танцівниках і біле танцювальне взуття. Воно справді гармонійно поєднувалось зі словами пісні. Широку рукава в платтях дівчат імітували крила птахів, і тим самим це додавало їхнім рухам легкості та відчуття польоту. Цим танцем завершувався концерт, що в свою чергу дало йому своєрідної піднесеності та відповідальності. Хореографічний текст – стилізовані танцювальні рухи, також присутні різноманітні зміни сценічних малюнків, що робить танець цікавішим [14].

Наступним прикладом в хореографії під пісні, які виконувала Квітка Цісик, послугував виступ шоу-балету «Fimiam». Музичний супровід – народні «Коломийки» у виконанні Квітки. Таких ідеально накладених рухів на музику часто не зустрінеш, адже темп справді швидкий, і на нього накладено багато дрібних рухів, які дівчата з легкістю і спритністю синхронно демонструють глядачеві. Цікава зміна малюнків і дуже швидкі переходи заставляють глядача постійно бути «включеним», щоб нічого не пропустити, адже кожна наступна танцювальна комбінація виконується к्वартетом в новому сценічному малюнку. На відміну від стилізацій, які ми можемо часто зустріти на будь-якому конкурсі чи святі сьогодні, ця композиція справді наповнена гуцульською лексикою і лише де-не-де розбавлена стилізованим текстом [11].

До річниці, з приводу Дня народження Квітки Цісик, одна з гімназій міста Тульчин поставила танцювальний флешмоб. Сценічний малюнок, в якому почалось танцювальне дійство нагадує серце і його ритмічні удари. Символічним було і те, що діти танцювали одягненими у вишиван-

ки під пісню «Я піду в далекі гори» Володимира Івасюка. Тішить, що в серцях школярів виховують почуття патріотизму, любові до рідного, і з допомогою цих рушійних сил діти починають творити, виражати свої емоції в творчих сферах, наприклад у танцювальних картинах [13].

Пісні, які виконувала Квітка, не є її власними, вона була лише виконавицею. Проте саме в її виконанні вони звучать по-особливому, не так як в інших співаків. Такий приклад ми можемо побачити копнувши ближче до засобів масової інформації, відомих шоу програм, та мейн стрімів. Останнім відео щодо вищесказаного, яке заповнило інтернет, стало відео з шоу «Танці з зірками». Зіркова пара виконувала вальс під супровід оркестру та спів вокалістки. Пісня «Місто спить» зазвучала по-іншому, та все ж танцювальний номер вразив глядачів. Попри різноманітні вальсові кроки, фігури та статичні пози, пара виконала безліч складних танцювальних підтримок, які додали гостроти відчуттів глядацькому залу та глядачам по той бік екрану. Особливо моментами стає сумно, що звичайні люди, які не мають ніякого відношення до режисури, хореографії або й мистецтва загалом, формують свою стереотипну думку про танець по таких шоу програмах як «Танці з зірками». Адже це лише сценічна форма виконання того чи іншого танцювального завдання, стилю. Це своєрідна атракція, черговий маркетинговий хід, на який люди з легкістю купуються [12].

Висновки з даного дослідження. Виходячи з вище написаного, з'явилась ціль – вперше втілити образ Квітки Цісик у хореографічній формі, як особистості, що зберегла українські традиції в своїй творчості, збагатила патріотичні та духовні надбання. За допомогою авторського одноактного балету «Квітка» було здійснено дослідження основних балетмейстерських та режисерських прийомів перенесення інформації в хореографію і за допомогою пластики тіла було виражено усі найважливіші аспекти життєвого і творчого шляху Квітки Цісик. Також метою хореографічної постановки було донесення до широкого кола глядачів та слухачів нової сучасної інтерпретації біографії Квітки Цісик. Саме такий підхід стане одним із методів педагогіки, яким хочеться навчити або запропонувати молоді бачити справжню красу у хореографічній ліричній постаті Квітки Цісик як символу української сили, таланту та любові до Батьківщини.

Список літератури:

1. Горак Р. Журавлі відлетілі : есеї про Квітку Цісик та її рід / Р. Горак. – Львів: Априорі, 2018. – 400 с.: іл.
2. Копейкина А. Квитка Цисык подпевала Джексону и Хьюстон / А. Копейкина // Аргументы и факты в Украине. – 2013. – № 14 (апрель). – С. 29.
3. Мельник О. Вона зачаровувала своїм голосом континенти : Квітка Цісик / О. Мельник // Урядовий кур'єр. – 2013. – 4 квітня. – С. 12. – четвер.
4. Модзалевський В. Основні риси українського мистецтва / В. Модзалевський; мал. П. Діденко. – Чернівці: Друк. Г.М. Веселої, 1918. – 30, [1] с., [10] арк. іл.
5. Прибережний М. Два кольори її серця : Квітка Цісик / М. Прибережний // Культура і життя. – 2008. – 12 листопада. – С. 3. – середа.
6. Благодійний гала-концерт пам'яті Квітки Цісик [Відео-ресурс]. – Режим доступу: <http://city-lviv.in.ua/shcho-novoho/kontserty/420-blahodiinyi-hala-kontsert-pamiaty-kvitky-tsisyk>.
7. Квітка Цісик – The morning of my life [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://video.ua/user/1901311/48223/255839/>.
8. Kasey Cisyk singer [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nytimes.com/1998/04/13/nyregion/kasey-cisyk-singer-dies-at-44-made-mark-in-commercials.html>.

9. Kvitka Cisyk : The American Singing Sensation Who Never Forgot Her Ukrainian Roots [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://euromaidanpress.com/2017/04/07/kvitka-cisyk-the-american-singing-sensation-who-never-forgot-her-ukrainian-roots/>.
10. Kvitka's Music [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kvitkacisyk.com/kvitkas-music/>.
11. Квітка Цісик & шоу балет Фіміам [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=HC8YWovsnAc&feature=youtu.be>.
12. Павел Зибров и Мария Шмелева – Вальс – Танцы со звездами. 5 сезон [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=7VDe-kkR1LM&feature=youtu.be>.
13. Флешмоб до річниці дня народження Квітки Цісик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=EEJG8-V10L4&feature=youtu.be>.
14. Благодійний гала-концерт пам'яті Квітки Цісик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=1zK9atuS_9Y&feature=youtu.be.

Кундыс Р.Ю., Киптилова Н.В., Домазар С.О.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

КВИТКА ЦИСЫК: ХОРЕОГРАФИЧЕСКАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ТВОРЧЕСТВА

Аннотация

В статье описана творческая индивидуальность Квитки Цисык и исследовано ее влияние на развитие хореографического искусства Украины. Приведен обзор публикаций, в которых рассматривается творческая личность певицы. Проанализировано образ Квитки Цисык и перенесено его в хореографическую сферу искусства.

Ключевые слова: Квитка Цисык, лирика, патриотизм, Украина, хореографическое искусство, культурное наследие, творческая личность.

Kundys R.Yu., Kiptilova N.V., Domazar S.O.

Ivan Franko National University of Lviv

KVITKA CISYK: CHOREOGRAPHIC INTERPRETATION OF HER ART

Summary

The article describes Kvitka Cisyk's creative personality and explores her influence on Ukrainian choreographic art. It is reviewed the publications, which reveal the creative personality of the singer. It is analysed Kvitka Cisyk's image and the way it is transferred to the choreographic space.

Keywords: Kvitka Cisyk, lyric, patriotism, Ukraine, choreographic art, cultural heritage, creative personality.